

RAZLIKE U NEKIM KARAKTERISTIKAMA LIČNOSTI IZMEĐU ODBOJKAŠA I FUDBALERA

Zoran Savić¹, Slađan Karaleić¹, Goran Nešić²

¹Fakultet za sport i fizičko vaspitanje Univerziteta u Prištini

²Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja Univerziteta u Beogradu

Apstrakt

Čovekovu ličnost, sposobnost i sve ostale karakteristike, upoznajemo naučnim pristupom, njihovu međusobnu povezanost, kao i sastav brojnih činilaca antropološkog statusa koji su neminovni za uspeh u sportu. Veoma je važno, da prilikom najranije sportske orijentacije dece, usmeriti ih da se bave onim sportom koji odgovara njihovom psihosomatskom statusu i u kojem će postizati najbolje rezultate. Merenje faktora koji su od značaja za sportski uspeh, u kineziologiji i antropologiji, je nemoguće direktno izvršiti već na osnovu njegovih indikatora, tj. reakcija, zaključujemo njihovu egzistenciju. Iz navedenog proizilazi da je nauka (kineziologija, antropologija i druge), odgovorna da pronalazi metode koji omogućavaju utvrđivanje faktora koji su bitni za postizanje uspeha u sportu. Ovo istraživanje treba da pomogne rešavanju nekih od ovih problema, i ono treba da objektivno utvrdi konativni status odbojkaša i fudbalera istog ranga takmičenja i da pruži određeni doprinos u poboljšanju ovih igara.

Ključne reči: Konativne karakteristike, dimenzije ličnosti, regulativni mehanizmi, fudbaleri, odbojkaši

Uvod

Sport je aktivnost u koju se po pravilu uključuju osobe koje pozitivno valorizuju i preferiraju takmičarskoj situaciji i koje su u tu svrhu sposobne i spremne podneti odgovarajuća fizička i psihička opterećenja.

Neadekvatan izbor sadžaja i pogrešno usmeravanje treninga, najčešće je uzrokovano nepoznavanjem strukture motoričkih, funkcionalnih, kognitivnih, konativnih i drugih faktora koji limitiraju određena sportska dostignuća, kao i nepoznavanje kvalitativnih karakteristika međusobne povezanosti tih faktora. Otuda je veoma čest slučaj da se previše ili sasvim nepotrebno radi na razvoju ili usavršavanju jedne ili druge antropološke osobine koja nije uvek značajna za datu sportsku aktivnost, ili je čak i kontradiktorna za razvoj neke druge, za tu aktivnost mnogo značajnije osobine ili sposobnosti. Ovakav pristup neminovno dovodi do stagnacije rezultata i smanjuje ukupnu efikasnost treninga.

Da bi se objasnila bilo koja motorička aktivnost, moraju se uzeti u obzir konativne karakteristike, odnosno modaliteti čovekovog ponašanja.

Konativne karakteristike su specifične relativno stabilne i nepromenljive strukture psihičkih osobina nekog pojedinca, u kojoj svaka osobina zauzima posebno, strukturom

određeno mesto (*M. Zvonarević, 1975*). To su latentne strukture od kojih zavise modaliteti reakcija u odnosu na sebe i druge ljude, odnosno društva u celini, a koje proizilaze iz stepena inteligencije ega u dinamičkoj komunikaciji svakog pojedinca sa okolinom. Sa kibernetičkog stanovišta konativne karakteristike u okviru biološkog sistema se mogu shvatiti kao svrshodno i adaptivno ponašanje koje je omogućeno integralnim funkcionisanjem CNS-a, uz dominantnu manifestaciju tonskih regulativnih mehanizama (*S. Horga, 1979*).

Otuda je u ovom radu akcenat stavljen na to, da se iz ukupnog antropološkog prostora izuči struktura konativnih karakteristika, kod sportista koji preferiraju različitim sportskim aktivnostima, koji se takmiče u istom rangu.

Problem, predmet i cilj istraživanja

Utvrđivanje razlika između konativnih dimenzija odbojkaša i fudbalera sa područja Kosova i Metohije koji se takmiče u istom rangu, je problem ovog rada. Predmet ovog istraživanja su karakteristike ličnosti odbojkaša i fudbalera.

Pred istraživanje je bio postavljen generalni cilj, a to je utvrđivanje razlika nekih konativnih karakteristika na navedenom uzorku. Pred istraživanje se može postaviti sledeći operativni zadatak, u cilju realizacije generalnog cilja, i to: utvrditi razlike u karakteristikama ličnosti između skupa fudbalera i skupa odbojkaša koji se takmiče u istom rangu takmičenja.

Hipoteze

Iz izloženog problema i predmeta istraživanja kao i formilisanog generalnog cilja i operativnih zadataka u istraživanju se može postaviti sledeća hipoteza:

- u strukturi ličnosti između skupa odbojkaša i skupa fudbalera, koji se takmiče u istom rangu, očekuju se statistički značajne razlike.

Metod rada

Uzorak ispitanika

Uzorak ispitanika definisan je kao uzorak populacije aktivnih odbojkaša i fudbalera sa područja Kosova i Metohije koji se takmiče u srpskoj ligi - grupa jug.

Iz ukupne populacije formiran je uzorak ispitanika metodom namernog izbora. Ovo je učinjeno s obzirom na organizaciju takmičenja i rad klubova. Istraživanje je sprovedeno na uzorku od 140 ispitanika, od čega 65 odbojkaša i 75 fudbalera.

Posebni uslovi pri utvrđivanju uzorka bili su:

- starost ispitanika, koja je određena kao hronološka starost od 18 do 30 godina;
- da su ispitanici na dan testiranja zdravi i bez izrazitih psihičkih aberacija;
- da su ispitanici muškog pola;
- da su ispitanici obuhvaćeni redovnim trenaznim procesom;
- da su ispitanici standardni u ekipi.

Uzorak varijabli

Za procenu konativnih dimenzija ličnosti izabrani su merni instrumenti tako da mogu da pokriju dimenzije modela funkcionisanja konativnih regulativnih mehanizama. Model pretpostavlja hijerarhijsku organizaciju mehanizama za regulaciju i kontrolu modaliteta ponašanja, a konstruisan je tako da se izbegne veštačka dihotomija na normalne i patološke konativne faktore.

Izabrani su sledeći merni instrumenti:

- regulator aktiviteta (EPSILON)
- regulator organskih funkcija (HI)
- regulator reakcija odbrane (ALFA)
- regulator reakcije napada (SIGMA)
- sistem za koordinaciju regulativnih funkcija (DELTA)
- sistem za integraciju regulativnih funkcija (ETA).

Tehnika merenja

Konativne varijable

Za procenu efikasnosti sistema za regulaciju aktiviteta (EPSILON) upotrebljeni su sledeći testovi:

- M16,EX1,EX2,CF, CH.

Za procenu efikasnosti sistema za regulaciju i kontrolu organskih funkcija (HI) upotrebljeni su sledeći testovi:

- G11, K10, H13, E8, Z9.

Za procenu efikasnosti sistema za regulaciju i kontrolu reakcije odbrane (ALFA) upotrebljeni su sledeći testovi:

- A1,O3,S5,F2,C.

Za procenu efikasnosti sistema za regulaciju i kontrolu reakcije napada (SIGMA) upotrebljeni su sledeći testovi:

- N14,T15, SG3, CE SP3,

Za procenu efikasnosti sistema za koordinaciju regulativnih funkcija (DELTA) upotrebljeni su sledeći testovi:

- L17, P18,DL2, D6, I7, SG2.

Za procenu efikasnosti sistema za integraciju regulativnih funkcija (ETA) upotrebljeni su sledeći testovi:

- DL1, DL3, SP5, CC, CQ4

Metode obrade rezultata

Vrednost nekog istraživanja ne zavisi samo od uzorka ispitanika i uzorka varijabli, odnosno od vrednosti osnovnih informacija, već i od primenjenih postupaka za transformaciju i kondenzaciju tih informacija.

Za utvrđivanje razlika pojedinih segmenata psihosomatskog statusa kod odbojkaša i fudbalera različitog ranga takmičenja bila je primenjena kanonička diskriminativna analiza. Kanonički diskriminativni model se interpretira kao poseban tip faktorske analize koji sadrži komponente koje najbolje razdvajaju grupe u prostoru varijabli. Generalna statistička značajnost diskriminacije grupa ispitanika određuje se pomoću F-testa. Diskriminativne varijable se dobijaju na osnovu diskriminacijskih koeficijenata koji zavise od varijanse svake varijable iz primenjenog sistema varijabli i imaju originalne rezultate. Diskriminativna jačina primenjenih varijabli određuje se pomoću *Wilksove* lambde. Nivo značajnosti diskriminativne jednačine određuje se *Bartlettovim*² testom. Vrednost c^2 testa se testira uz

određeni broj stepeni slobode. Svaka diskriminativna varijabla objašnjava određeni procenat varijabiliteta u diskriminacijskom prostoru primenjenih varijabli. Podaci su obrađeni u Centru za multidisciplinarna istraživanja Fakulteta za sport i fizičko vaspitanje Univerziteta u Prištini.

Rezultati i diskusija

Razlike u nekim karakteristikama ličnosti između odbojkaša i fudbalera

Tabela 1. KANONIČKE DISKRIMINATIVNE FUNKCIJE

Fcn	Eigen V.	Pct of Var	Cum Pct	Can Corr	Wilks L	X ²	DF	Sig
1*	.05	100.00	100.00	.22	.94	7.06	3	.06

Tabela 2. MATRICA STRUKTURE

	FUNC1
ODBOJKAŠI	-.24
FUDBALERI	.21

Tabela 3. CENTROIDI GRUPA

	FUNC1
ETA	.65
DELTA	.44
HI	.33
SIGMA	-.30
EPSILON	-.18
ALFA	.11

Povezanost između vrste sporta i ličnosti, može da egzistira na nekoliko različitih načina, gde prva pretpostavka govori o karakterističnoj strukturi ličnosti koja motiviše pojedinca pri izboru neke sportske discipline, a ujedno je i bitan uslov perzistencije i uspeha u tom sportu. Druga pretpostavka jeste da takva određena struktura konativnih karakteristika, ne postoji, ali bavljenjem određenim sportskim aktivnostima dolazi do modifikacije strukture konativnih karakteristika u, za taj sport, adekvatnom smeru. Sportska ličnost koja pokreće inicijalno bavljenje sportom, je treća mogućnost, ali učešćem i selekcijom unutar različitih sportskih disciplina dolazi do modeliranja "sportske ličnosti" u ličnost karakterističnu za pojedinu sportsku disciplinu. Međutim, moguće je takođe da ne postoje posebni sklopovi konativnih dimenzija koji određuju izbor neke sportske aktivnosti, niti participacija u njoj utiče na formiranje drugačijeg sklopa ličnosti.

Veliki broj istraživanja ukazuje, mada ne uvek, na prisutnost razlika u strukturi ličnosti sportista koji pripadaju različitim sportskim disciplinama. Naime, obzirom na veoma različita

obeležja pojedinih sportskih disciplina, logično je da se kao i u nizu drugih aktivnosti, postavljaju i različiti zahtevi u pogledu strukture konativnih osobina koje se njima bave. Zato, donekle začuđuje da rezultati istraživanja ličnosti sportista nisu još jače istakli ove razlike između pojedinih sportskih disciplina. Međutim, budući da se većina ovih istraživanja svodila na izolovano posmatranje pojedinih karakteristika ličnosti, procenjivanih na veoma različite načine, nije, niti je mogla biti dobijena slika o konativnim karakteristikama sportista različitih sportskih disciplina. I drugi metodološki nedostaci bili su prisutni u ovim istraživanjima, naročito nedostaci u načinu formiranja uzorka ispitanika, pa i metodama obrade rezultata.

Rezultati kanoničke diskriminativne analize između grupa ispitanika uzetih u našem istraživanju pokazuju da nije dobijena statistički značajna razlika između posmatranih konativnih dimenzija jer je značajnost izolovane diskriminativne dimenzije značajna na nivou $p=0.06$. Razlog za tako dobijene rezultate treba tražiti u uzorkovanju, jer se radi o sportistima niskog takmičarskog nivoa kod kojih trenažni proces nije doveo do značajnih promena konativnih regulativnih mehanizama ili je imao sličan obim uticaja na oba uzorka tretiranih sportista.

Zaključak

Cilj istraživanja bio je, kao što je to već ranije naznačeno da se izvrši identifikacija i utvrdi latentna struktura konativnih dimenzija na navedenom uzorku.

U tu svrhu primenjena su šest merna instrumenata za procenu konativnih karakteristika.

Program merenja sproveden je na uzorku od 140 ispitanika – aktivnih takmičara u dve sportske igre koji se takmiče u republičkom rangu Srpske lige na području Kosova i Metohije - grupa jug, muškog pola uzrasta od 18 do 30 godina. Celi uzorak bio je podeljen na dva subuzorka, od kojih je prvi definisan kao skup 65 odbojkaša. Drugi subuzorak definisan je kao skup od 75 fudbalera. Sprovedena je diskriminativna analiza sa svrhom da se utvrde razlike između subuzorka odbojkaša i fudbalera u istim dimenzijama. Na osnovu analiziranih i interpretiranih podataka mogu se utvrditi, odnosno formirati sledeći zaključak:

- U diskriminativnom postupku, sprovedene analize pokazale su da se subuzorci sportista međusobno značajno ne razlikuju. Na osnovu dobijenih rezultata postavljena hipoteza H1 se u potpunosti odbacuje.

Literatura

1. Babijak, J.: Uticaj nekih morfoloških, motoričkih, kognitivnih, konativnih, socioloških i motivacionih faktora na uspeh učenika u fizičkom vaspitanju, Beograd, 1984.
2. Đurić, Đ.: Teorija ličnosti (Automatizovana predavanja za poslediplomske studije) F.F.K. Novi Sad, 1977.
3. Fulgosi, A.: Psihologija ličnosti - Teorija istraživanja. Školska knjiga, Zagreb, 1973.
4. Hol, S.K, Lindzi, G.: Teorija ličnosti, Nolit, Beograd, 1983.
5. Kejn, Dž.: Psihologija i sport, Nolit, Beograd, 1984.
6. Lazarević, Lj.: Psihološke osnove fizičke kulture. Fakultet fizičke kulture, Beograd, 1994.
7. Malacko, J.: Osnove sportskog treninga, Novi Sad, 1991.
8. Malacko, J., Popović, D.: Metodologija kineziološko antropoloških istraživanja, Priština, 1997.
9. Milojević, A.: Psihologija sporta, Filozofski fakultet u Nišu, Niš, 1994.

10. Momirović, K., Horga, S., Bosnar, K.: Prilog formiranju jednog kibernetičkog modela strukture konativnih faktora, *Kineziologija*, vol.14, br. 5, str. 83-108, Zagreb, 1982.
11. Momirović, K., Volf, B., Džamonja, Z.: Kon 6, Kibernetička baterija konativnih testova, Savez društva psihologa Srbije, Centar za primenjenu psihologiju, Beograd, 1992.
12. Paranosić, V.: *Psihologija sporta*, Nip "Partizan", Beograd, 1982.
13. Petković, M.: *Teorija i metodika sporskog treninga*, Priština, 1997.
14. Petković, M.: *Sportska takmičenja u funkciji integralnog razvoja ličnosti*
15. Popović, D.: *Borenja (džudo i samoodbrana)*, Naučni podmladak, Niš, 1990.
16. Popović, D.: *Metodologija istraživanja u fizičkoj kulturi*, Filozofski fakultet, Niš, 1990.
17. Popović, D.: *Relacije konativnih sposobnosti i efikasnosti izvođenja džudo tehnika*, IV kongres sportskih pedagoga Jugoslavije, Ljubljana - Bled, 1990.
18. Popović, D. i saradnici: *Kanonička korelaciona analiza kao optimalna metoda za određivanje relacija između dva skupa varijabli*, Naučni podmladak, sveska za prirodno-matematičke i tehničke nauke, Vol 19, br. 3-4, str. 63-69, Niš, 1987.
19. Puni, A. C.: *Ogledi iz psihologije sporta*, Zavod za izdavanje udžbenika Srbije, Beograd, 1965.
20. Stefanović, V.: *Uvod u istraživački rad i fizičku kulturu sa statistikom*, Naučna knjiga, Beograd, 1981.
21. Šamić, M.: *Kako nastaje naučno delo; Uvođenje u metodologiju i tehniku naučno-istraživačkog rada (Opšti pristup)*. Zavod za udžbenike SR BiH 1972.